
UTJECAJ SIROMAŠTVA NA ŽIVOT I ODRASTANJE PREDŠKOLSKE DJECE U HRVATSKOJ

Prof. dr. sc. Zoran Šućur
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Studijski centar socijalnog rada

Stručni skup
**»ULOGA ODGOJITELJA U PREVENCIJI RIZIKA
SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI DJECE«**

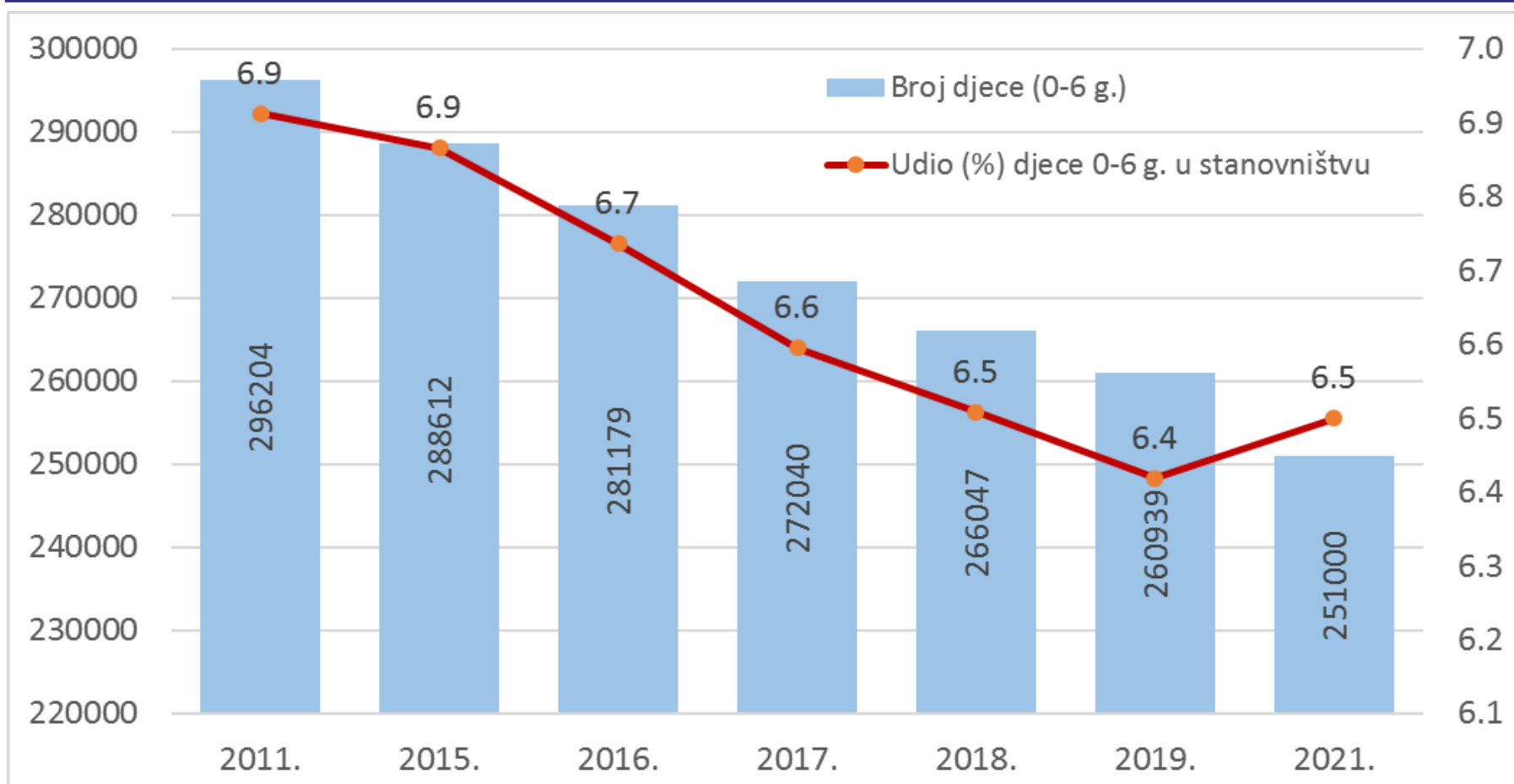
Osijek, 20. svibnja 2020.

Struktura izlaganja:

1. Osnovni pokazatelji siromaštva predškolske djece u Hrvatskoj
2. Kratkoročne i dugoročne posljedice siromaštva u predškolskoj dobi
3. Politike i mjere prevencije i ublažavanja siromaštva i socijalne isključenosti predškolske djece

Siromaštvo i materijalna deprivacija predškolske djece u RH

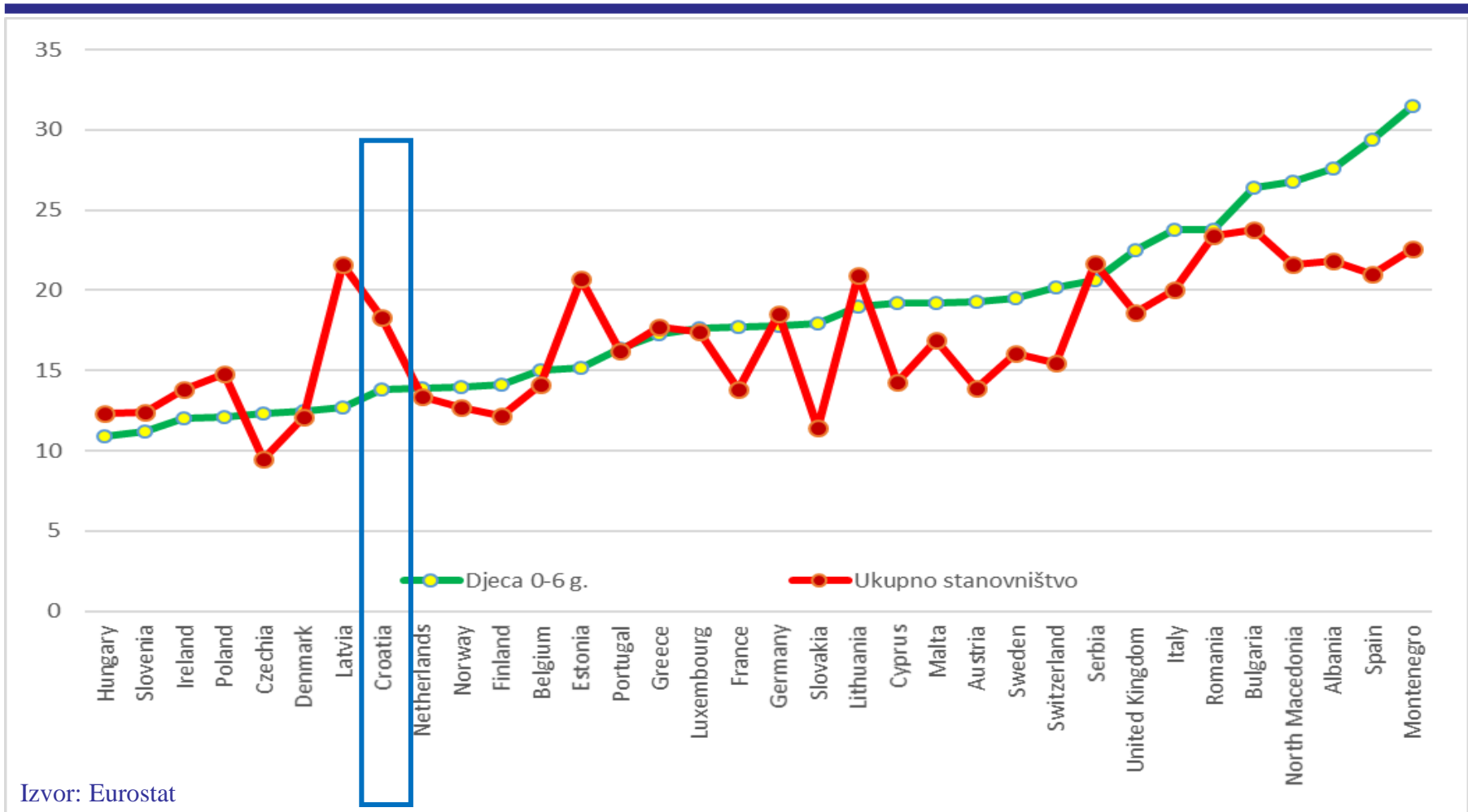
Brojnost predškolske djece u RH

Izvor: DZS (podatak za 2021. je procjena)

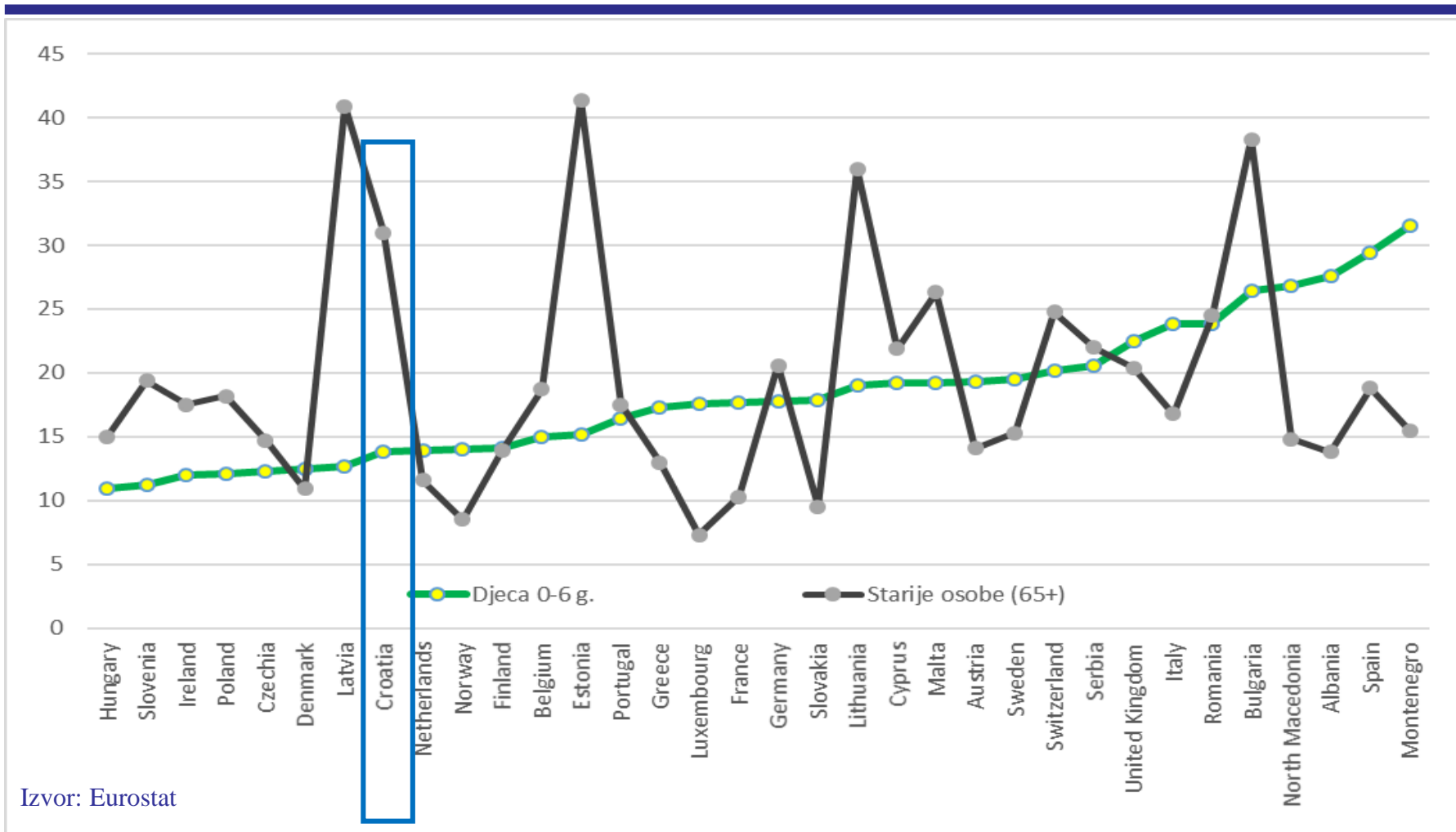
- U zadnjih deset godina broj predškolske djece u RH smanjio se za oko 45000 i u 2021. se procjenjuje na 251000. Predškolska djeca čine oko 6.5% stanovništva RH.

Stope relativnog siromaštva predškolske djece i ukupnog stanovništva u RH i zemljama EU (2020.)

- ⊙ U RH i baltičkim zemljama te Mađarskoj, Sloveniji, Irskoj i Poljskoj stope relativnog siromaštva predšk. djece niže su od nacionalnog prosjeka.

Stope relativnog siromaštva predškolske djece i starijih osoba (65+) u RH i zemljama EU (2020.)

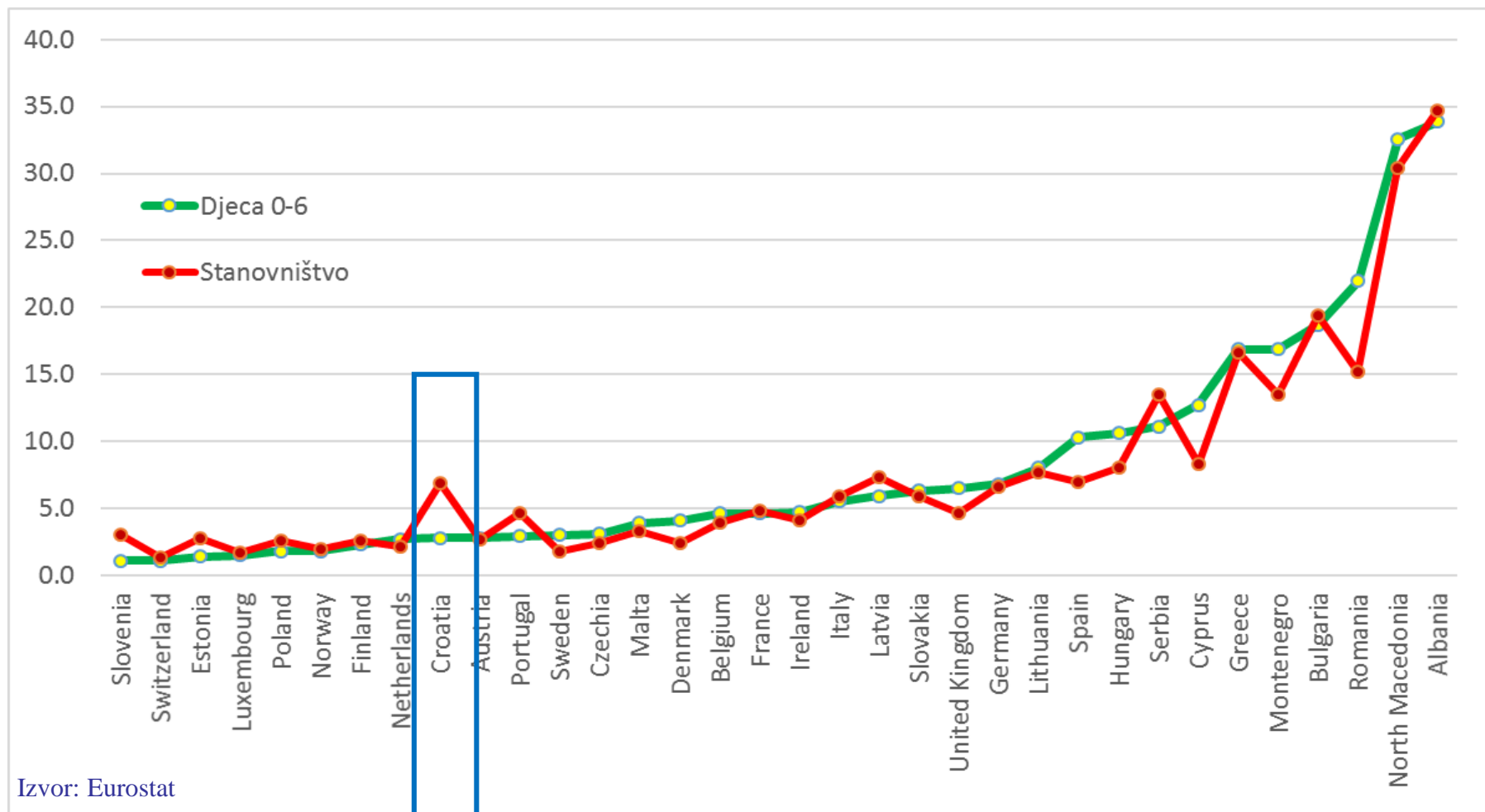
- ⊙ U RH, baltičkim zemljama i Bugarskoj stope relativnog siromaštva predšk. djece značajno su niže od stopa siromaštva starije populacije (65+).

Pokazatelji materijalne deprivacije u EU

Ekonomsko-financijske mogućnosti	Trajna potrošna dobra
1. Kašnjenje s plaćanjem režija, stanarine, kredita	1) Nema automobil
2. Ne može priuštiti adekvatno grijanje u hladnim mjesecima	2) Nema televizor
3. Ne može platiti neočekivane financijske izdatke	3) Nema telefon
4. Ne može priuštiti jesti meso i proteine svaki drugi dan	4) Nema perilice rublja
5. Ne može otići na godišnji odmor tjedan dana izvan kuće	

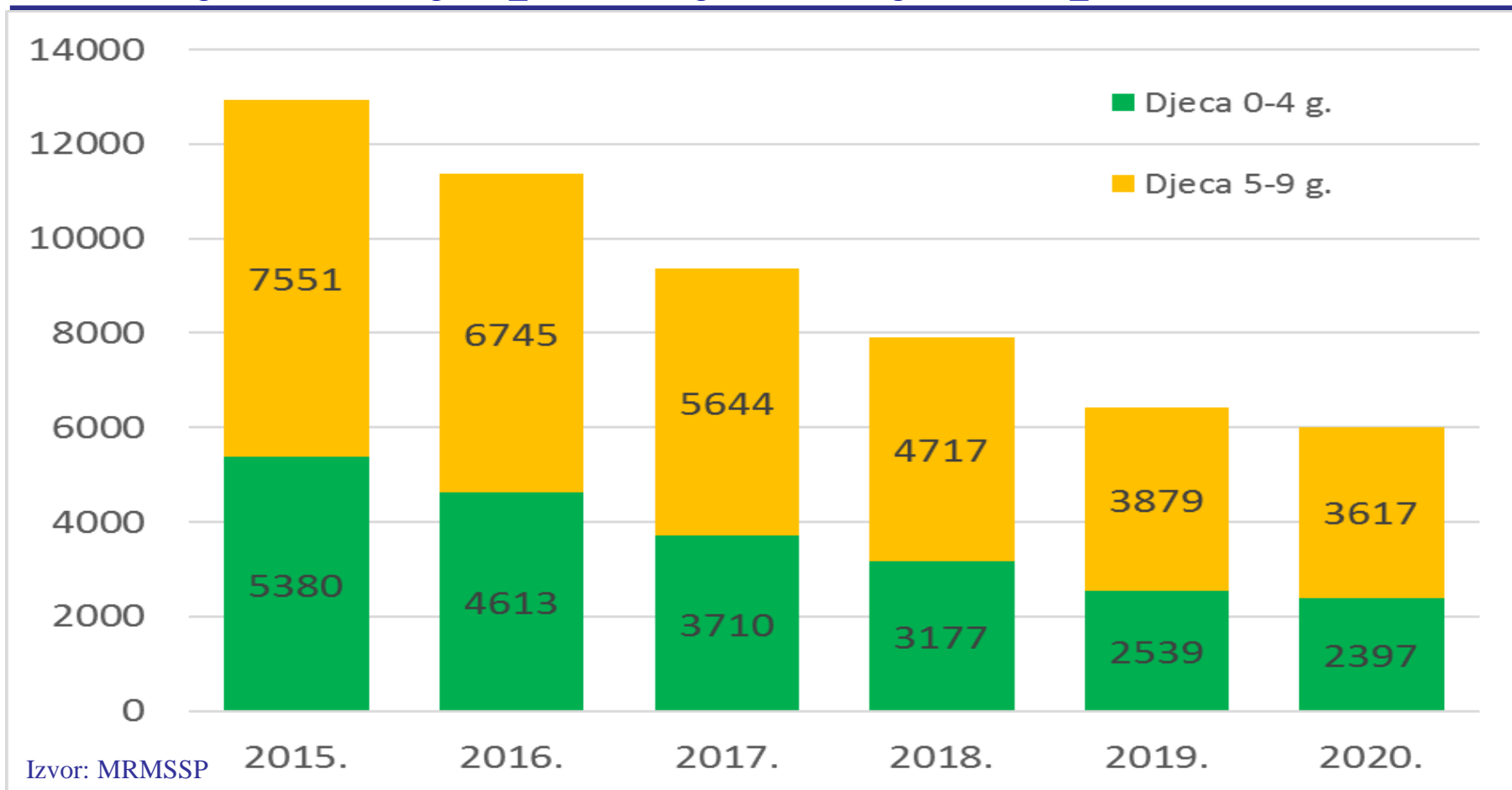
Stopa teške materijalne deprivacije: označava udio (%) osoba koje si ne mogu priuštiti barem 4 od navedenih 9 pokazatelja materijalne deprivacije

Stope teške materijalne deprivacije predškolske djece u RH i zemljama EU (2020.)

- ⊙ RH ulazi među 20-ak zemalja EU s vrlo niskim stopa teške materijalne deprivacije predšk. djece ($\leq 5\%$), dok Bugarska, Rumunjska i neke zemlje u procesu pristupanja EU imaju visoke ili vrlo visoke stope (15-35%)

Broj predškolske djece u RH koja žive u obiteljima koja primaju socijalnu pomoć (ZMN)

- U 2015. je 2.7% djece u dobi 0-4 g. živjelo u obiteljima koje su primale ZMN, dok je u 2020. taj udio iznosio 1.4%. Prema procjenama, između 3,5 i 4 tisuće djece predškolske dobi u 2020. (oko 1.5% sve djece te dobi) bili su korisnici socijalne pomoći.

Posljedice siromaštva u ranom djetinjstvu

Posljedice dječjeg siromaštva

- 1) Zdravstveno-tjelesne**
- 2) Kognitivno-obrazovne**
- 3) Socio-emocionalne**
- 4) Ekonomske**

Zdravstveno-tjelesne posljedice

- niska porođajna težina i veće stope smrtnosti u prvim mjesecima života
- zaostajanje u tjelesnom razvoju (niža visina i/ili težina u odnosu na svoju dob)
- veća sklonost pobolijevanju i kroničnim bolestima (astma, anemija...), ozljedama i oštećenjima organizma
- zdravstveni problemi iz razdoblja ranog djetinjstva mogu se pojaviti kao rizični čimbenici u kasnijem djetinjstvu ili adolescenciji

Kognitivno-obrazovne posljedice

- odrastanje u kućanskoj okolini koja je manje intelektualno poticajna (nedostatak edukativnih materijala i igračaka, slabija uključenost roditelja u djetetovu igru i aktivnosti)
- slabija usvojenost matematičkih, jezičnih vještina i vještina čitanja i pisanja, češći problemi povezani s učenjem i ponašanjem
- slabija pripremljenost za školu
- negativni utjecaj siromaštva u ranom djetinjstvu na kasnija obrazovna i akademska postignuća

Socio-emocionalne posljedice

- češća izloženost negativnim socijalnim modelima i normama
- češće iskazivanje emocionalnih problema ili problema u ponašanju (neposlušnost, impulzivnost, neslaganje s vršnjacima)
- niža razina samopoštovanja, samopouzdanja i osobne sigurnosti
- sudjeluju u manje stabilnim i predvidljivim dnevnim aktivnostima (slabiji roditeljski nadzor i viša razina roditeljskog stresa)

Ekonomске posljedice

- dugoročni ekonomski troškovi siromaštva u djetinjstvu u razdoblju odraslosti:
 - rizik dugotrajnog siromaštva
 - niže zarade
 - češća i duža nezaposlenost
 - niža razina završenog obrazovanja
 - češća ovisnost o socijalnim naknadama

Mjere prevencije i ublažavanja siromaštva i socijalne isključenosti predškolske djece

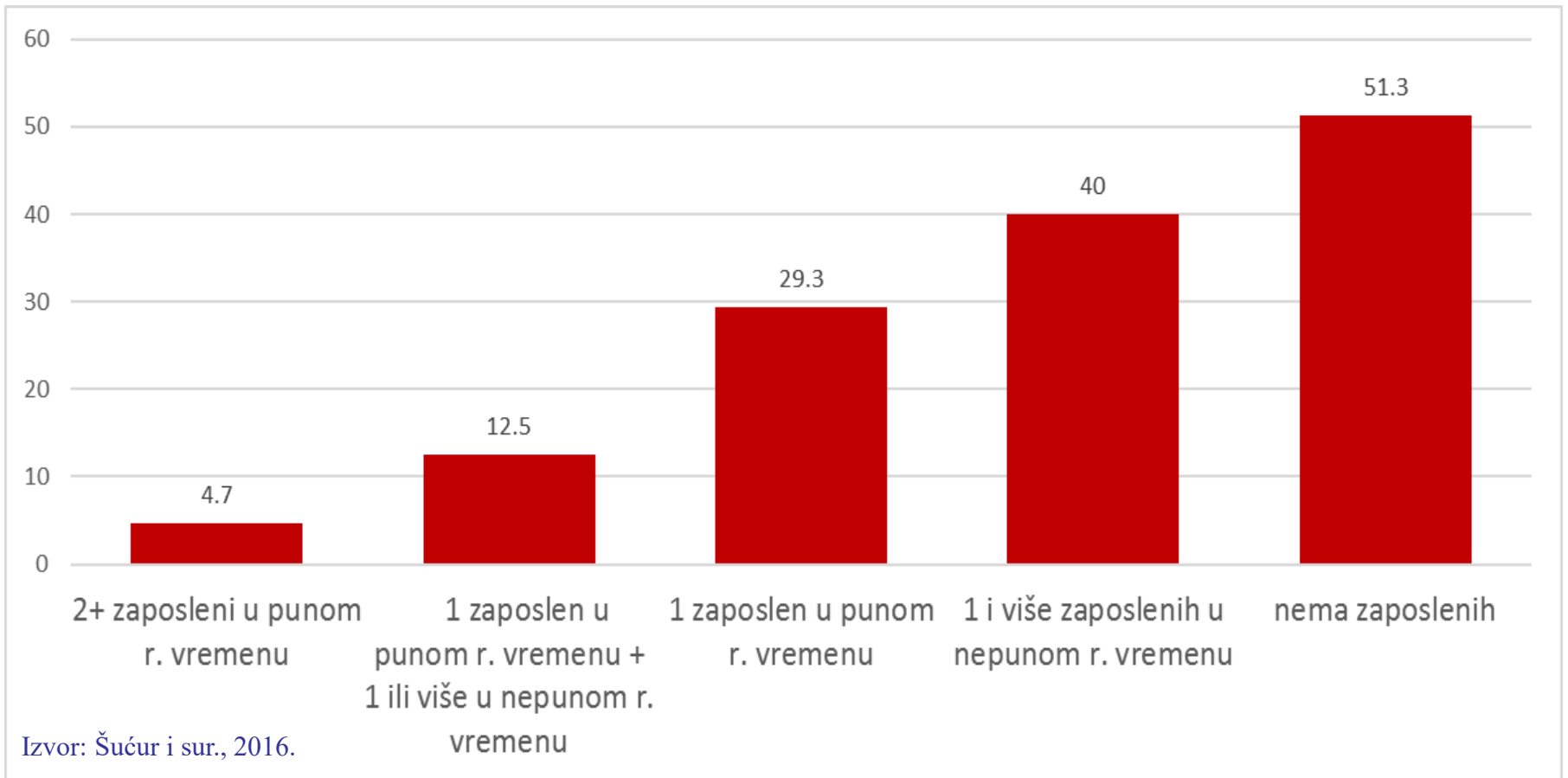
Politike i mjere ublažavanja/ prevencije dječjeg siromaštva

- 1) Potpora obiteljskom modelu dvaju hranitelja**
- 2) Novčane naknade obiteljima s djecom**
- 3) Institucionalne usluge skrbi za djecu predškolske dobi**

Potporna obiteljskom modelu dvaju hranitelja

- ❑ Rad treba biti isplativ za roditelje: porezne olakšice, naknade za zaposlene, mjere aktivne politike zapošljavanja...
- ❑ Razvijene i dostupne mjere pomirenja rada i obitelji: fleksibilno radno vrijeme, adekvatni dopusti...
- ❑ Razvijene kvalitativne usluge institucionalne skrbi za djecu: dostupnost i priuštivost usluga

Stope rizika od siromaštva predškolske djece prema broju zaposlenih u kućanstvu (2014.)

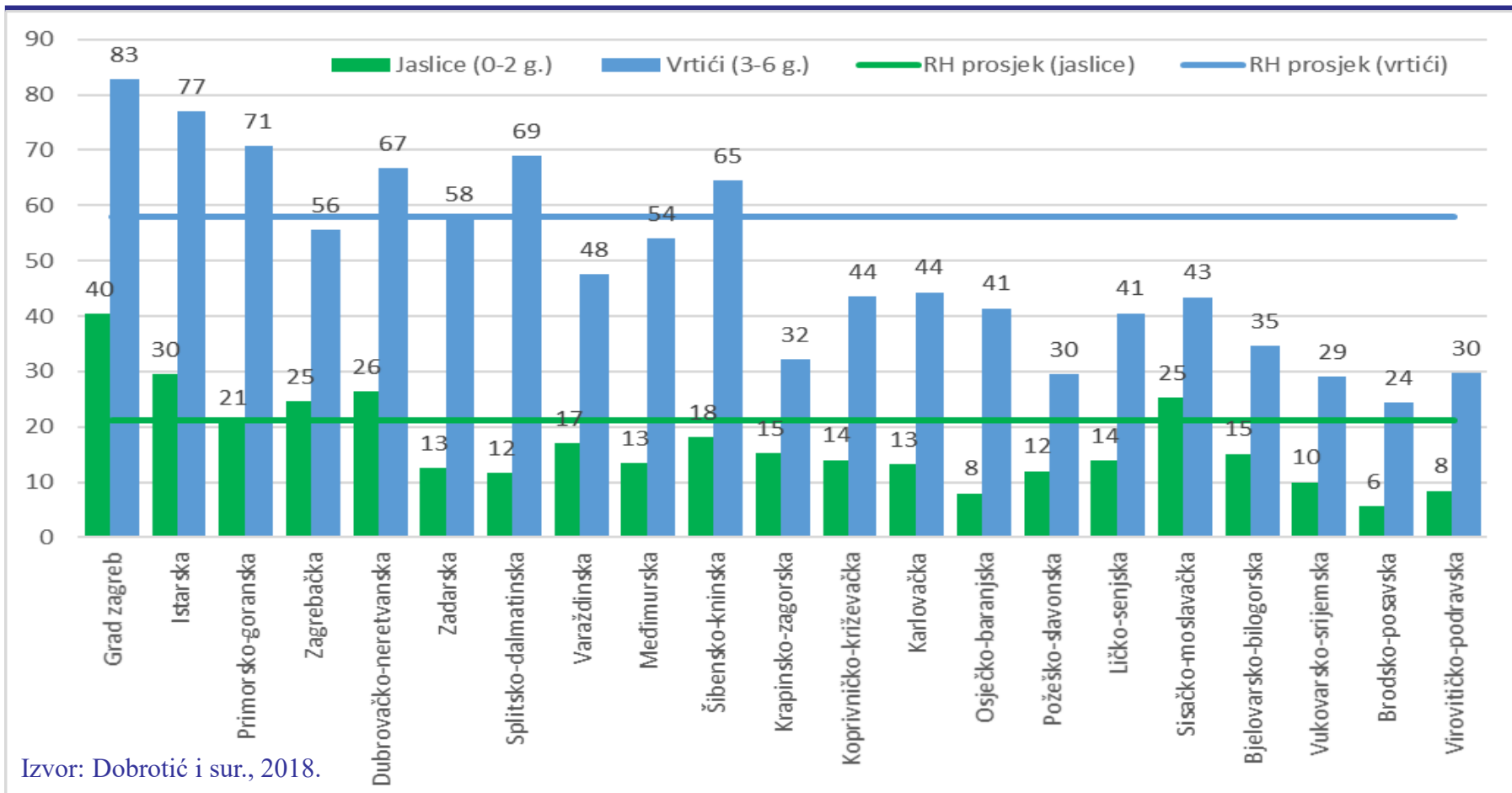

- ⊙ Zaposlenost obaju roditelja u punom radnom vremenu (bez obzira na razinu obrazovanja) snižava relativni rizik siromaštva za djecu predškolske dobi ispod 5%

Novčane naknade za obitelji s djecom

- ❑ Društvena kompenzacija troškova podizanja djeteta
- ❑ U dugoročnoj perspektivi, samo kombinacija univerzalnosti i ciljanosti može polučiti najbolje učinke za dobrobit (predškolske) djece.
- ❑ Potpora samo obiteljima koje pomoć trebaju najviše (siromašnima) može imati negativne efekte (stigma, niska stopa uzimanja, visoki administrativni troškovi)
- ❑ Potrebno je povećati visinu dječjih naknada i usklađivati ih s rastom troškova života.

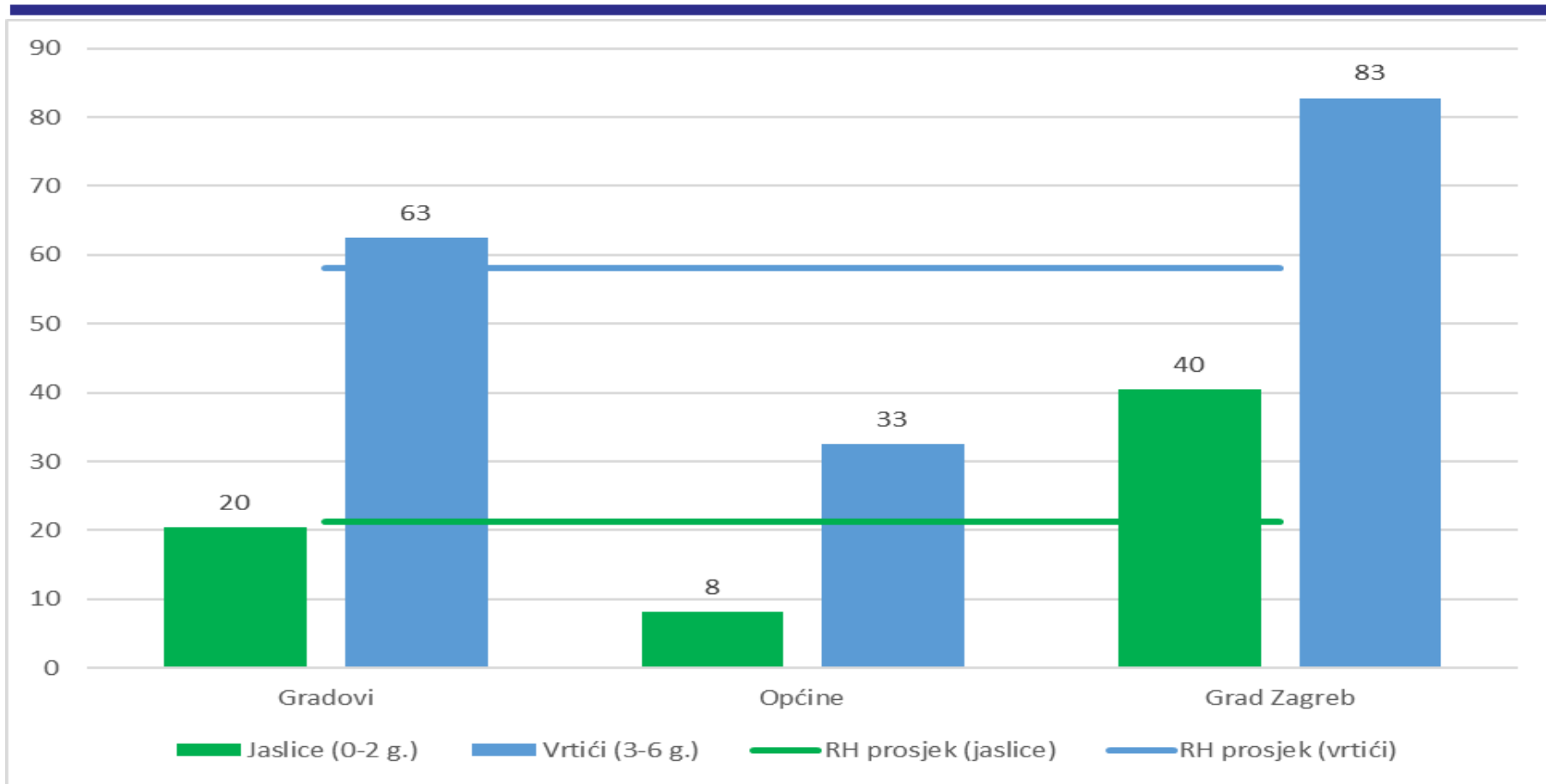
Uključenost djece u predškolske institucije (jaslice i vrtiće) po županijama (2016.)

Izvor: Dobrotić i sur., 2018.

- U samo 6 županija obuhvat djece uslugama jaslica ili vrtića iznad je nacionalnog prosjeka (58% za vrtiće i 21% za jaslice). Slavonske županije imaju najmanji obuhvat djece ovim uslugama (vrtići: 25-40%, jaslice: 6-15%).

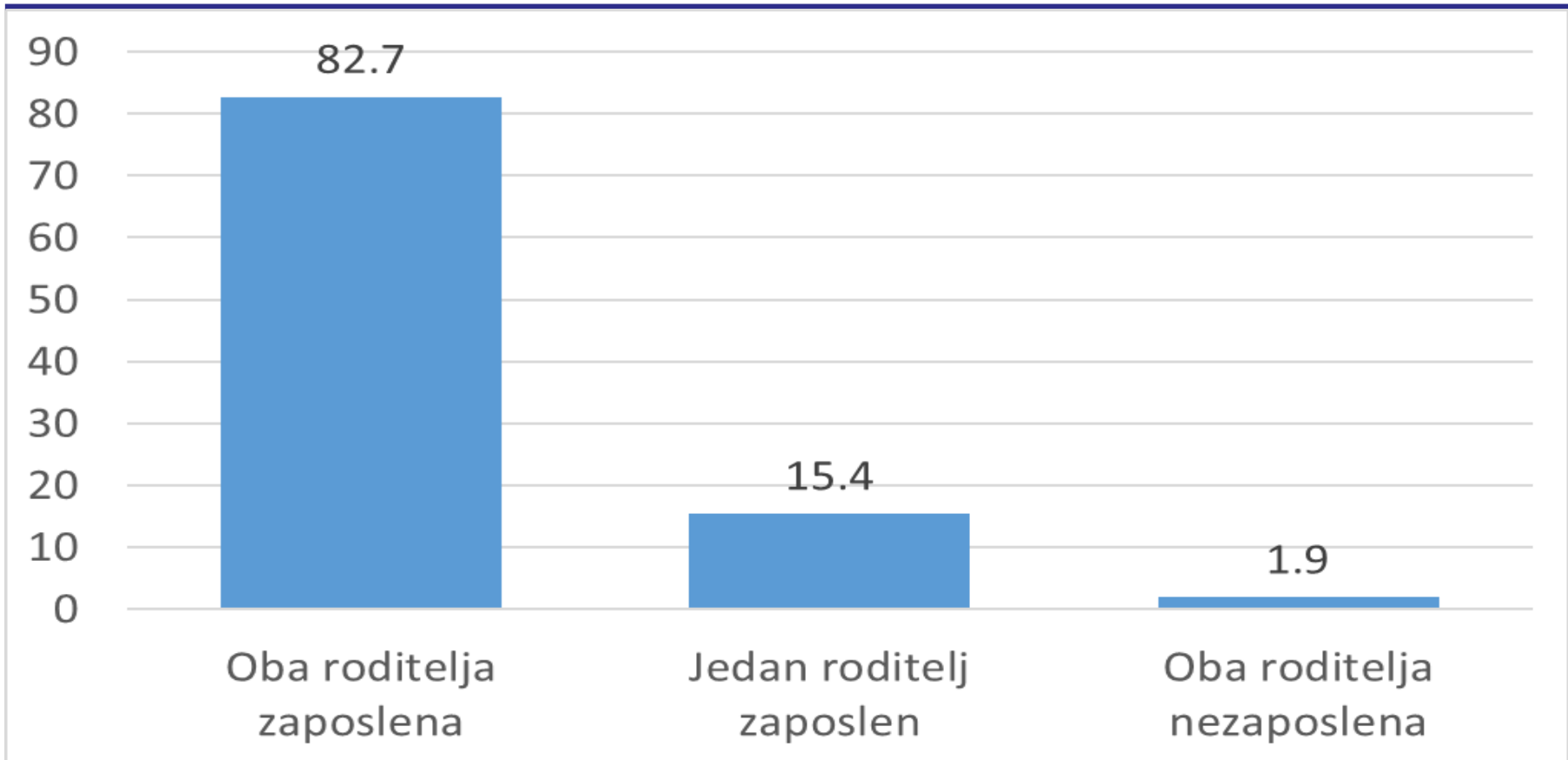
Uključenost djece u predškolske ustanove (jaslice i vrtiće) u općinama i gradovima (2016.)

Izvor: Dobrotić i sur., 2018.

- U gradovima obuhvat djece vrtićkim uslugama 3 puta veći nego u općinama, a jasličkim uslugama 4 puta veći nego u općinama.

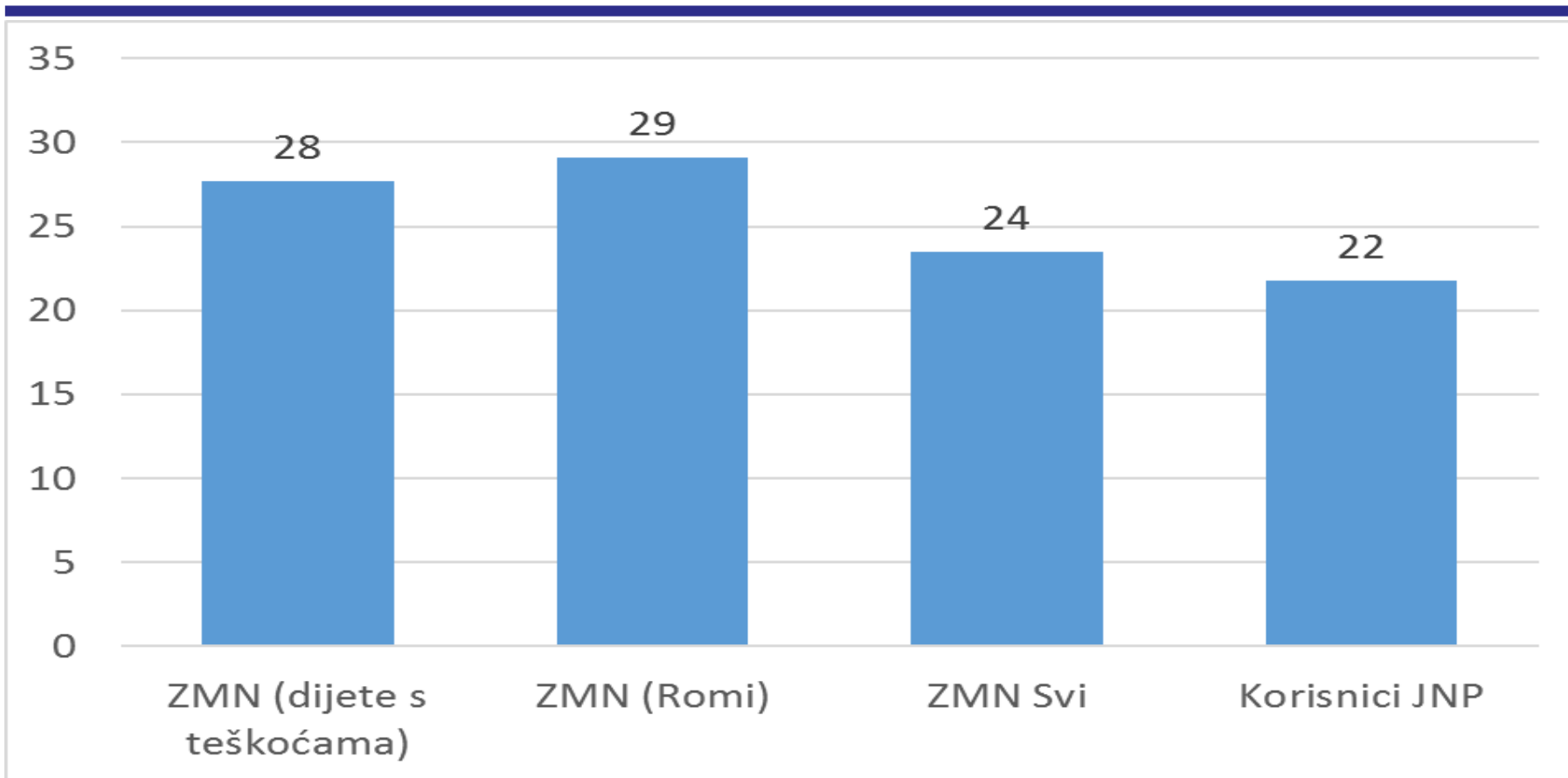
Djeca uključena u vrtiće prema zaposleničkom statusu roditelja (2016.)

Izvor: Dobrotić i sur., 2018.

- ⊙ Vrtićke usluge nedostupne ili vrlo teško dostupne obiteljima s nezaposlenim roditeljima.

Uključenost djece iz obitelji korisnika socijalne pomoći u vrtiće (2014.)

ZMN=Zajamčena minimalna naknada; JNP=Jednokratna novčana pomoć

Izvor: Šućur i sur., 2018.

- Manje je od četvrtine predškolske djeca iz obitelji korisnika socijalne pomoći uključeno u vrtiće.

Zaključno

Važnost prvih 5 godina života za kasniji razvoj

- ❑ Zbog dinamičnih ekonomskih kretanja i kompeticije te nestabilnosti i ranjivosti suvremene obitelji, sve važnija postaju javna ulaganja i investiranja u djecu i obitelji s djecom

- ❑ Ulaganja u predškolski odgoj i obrazovanje predstavljaju oblik takvih investicija jer:
 - doprinose usklađivanju obiteljskih i radnih obveza
 - sprječavaju dugotrajne posljedice izloženosti dječjem siromaštvu
 - pripremaju djecu da postanu kreativna i produktivna radna snaga u budućnosti.

Za univerzalni program predškolskog odgoja i obrazovanja u RH

- ❑ Nužan razvoj javnog i visoko subvencioniranog sustava predškolskog odgoja i obrazovanja
- ❑ Djeca iz siromašnih obitelji ili obitelji s ograničenim materijalnim resursima puno više profitiraju u grupama u kojima su djeca različitog socio-ekonomskog statusa
- ❑ Stope povrata ulaganja u predškolski program u pravilu su veće za djecu koja dolaze iz kućanstva s nižim prihodima

Problem neravnomjernog razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u RH

- ❑ Nizak obuhvat djece institucionalnim uslugama predškolskog odgoja i obrazovanja s obzirom na tzv. barcelonske ciljeve (33% za djecu do 3 g. i 90% za djecu 3-6)
- ❑ U RH prisutan tzv. Matejev efekt u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja:
 - djeca iz siromašnih obitelji i obitelji s nezaposlenim roditeljima (koja najviše trebaju usluge) najmanje su obuhvaćena institucionalnim uslugama